

Un sant del segle XX

Antonio Fontán Pérez

Catedràtic emèrit de la Universitat Complutense de Madrid
Membre Honorari Vitalici de International Press Institute (IPI)

Josepmaria Escrivà de Balaguer, elevat als altars pel Sant Pare Joan Pau II el 17 de maig de 1992 i del naixement del qual s'acompleixen cent anys el 9 de gener de 2002, ha estat una de les figures més il·lustres de l'Església Catòlica en l'època contemporània.

El 2 d'octubre de 1928, a Madrid, fundà l'Opus Dei, que pocs anys després s'estendria per nombroses nacions d'arreu del món, i el governà fins al seu darrer instant en aquest món, el 26 de juny de 1975. Fou mestre de vida cristiana per a desenes de milers de dones i homes que, unint-se a l'Opus Dei o no, reberen els seus ensenyaments i fins a ells arribà el seu nou i atractiu missatge pastoral. Creà i encoratjà moltes i variades iniciatives apostòliques, la majoria civils i algunes d'eclesiàstiques, dedicades a l'educació en tots els seus ordres i graus, a la promoció social i a la de la cultura cristiana. També és autor de llibres d'espiritualitat que han trobat milions de lectors en les més diverses llengües del món i són valorats per teòlegs i crítics, per personalitats de l'Església i de la vida civil i, sobretot, per cristians corrents.

Els tres períodes d'una biografia

La vida de Josepmaria Escrivà de Balaguer i Albàs es desenvolupà al llarg de tres períodes netament diferenciats, de durada no gaire desigual: el de la formació del personatge fins a la fundació de l'Opus Dei l'any 1928; el del seu apostolat a Espanya, vivint ordinàriament a Madrid, que arriba fins a 1946; i la seva llarga etapa romana, de gairebé trenta

anys, amb centre a la Ciutat Eterna, des d'on amb les se iniciatives i amb nombrosos desplaçaments per Europa i Amèrica estén la seva acció sacerdotal i apostòlica i promou l'expansió de l'Opus Dei en més de cinquanta països.

De Barbastre a Madrid

Havia nascut a Barbastre el 9 de gener de l'any 1902 el fill d'una família de classe mitjana i de costums cristians arrelada d'antic en la major part de les seves branques a la regió sotspirinenca. Els avis per línia paterna eren de Balaguer (Lleida), i el pare, natural de Fons (Osca), lluny de Barbastre. La mare era de Barbastre. Entre fills barons d'ambdues famílies hi havia hagut, i hi ha hagut, advocats, comerciants, algun metge, sacerdots, terratinents, etc. No mancaven antecedents de carreres brillants en unes o altres professions: un oncle bisbe, altres avantpassats més llunyans, funcionaris civils o militars que foren distingits amb mercès de la Corona. El pare de Josepmaria -José Escrivá Corzán- després del casament amb Dolores Albàs i Blanc, s'instal·là a Barbastre on treballà en el comerç i gaudia d'una reputació excel·lent.

El 1914, la família es traslladà de Barbastre a Logrony a l'Institut, el jove Josepmaria acabà el Batxillerat i havia iniciat a Lleida, on acudien a examinar-se els alumnes dels escolapis de la seva ciutat natal. Més tard, decidit a fer-se capellà, ingressà al seminari de Saragossa, realitzà els estudis eclesiàstics i després els de Dret.

Facultat de la Universitat d'aquesta ciutat. El 1925 s'ordenà de prevere i dos anys després acabava la llicenciatura a la Facultat de Dret.

Més tard, el 1939, obtindria el Doctorat a la Facultat de Dret de la Universitat de Madrid (l'actual Complutense, que aleshores s'anomenava Central). Instal·lat a Roma des de 1946, es doctorà en Teologia a l'Ateneu Lateranense, la Universitat eclesiàstica de la diòcesi del Sant Pare.

El 1927, ja a Madrid, mentre era capellà del Patronat de malalts donava classes de Dret Romà i Canònic en una acadèmia d'estudis jurídics, i dedicava tot el temps possible a l'assistència sacerdotal de malalts, als seus domicilis o als hospitals, principalment al del Rei o d'infecciosos, i a la catequesi en barris pobres de la capital, mentre esmerçava una particular atenció a l'orientació espiritual i a la formació dels joves universitaris amb qui tenia relació.

Fundador de l'Opus Dei

El fet central en la biografia de Josepmaria Escrivà fou la fundació de l'Opus Dei i la seva dedicació a la tasca d'implantar-lo en el si de l'Església, a partir del 2 d'octubre de 1928. Sense que s'alteressin externament ni el seu treball pastoral ni el seu senzill estil de vida, ni les classes a l'acadèmia d'estudis jurídics on treballava per ajudar a mantenir la seva família, aquell jove sacerdot i advocat de vint-i-sis anys havia trobat la singular vocació definitòria i definitiva,

a la realització de la qual consagraria en endavant totes les energies.

L'Opus Dei hauria de ser, necessàriament, perquè així són les coses on intervenen els homes, una organització *-una organització desorganitzada* digué alguna vegada el Fundador- i, sobretot, un missatge, que era a la vegada vell, per evangèlic, i nou, per oblidat -fins i tot entre els bons cristians-, a la difusió i posta en pràctica del qual es dedicarien principalment l'Obra i els seus fidels. La plenitud de la vocació cristiana, conforme als ensenyaments de l'Evangeli -i a la Voluntat salvífica universal de Déu-, es pot viure, i intentar viure, en tots els quefers temporals, en totes les tasques honestes ordinàries de la terra, que són la major part de les que ocupen als homes.

L'Església Catòlica i la seva Jerarquia, amb qui comptà sempre, acollirien les idees i els projectes de Josepmaria Escrivà amb la seva benedicció i encoratjament, reconeixent el missatge com a cosa pròpia i acabarien per obrir en les seves estructures un espai jurídic adequat a la naturalesa i al carisma de l'organització. Tot plegat essent l'Opus Dei com era segons la ment del Fundador, amb les substancials característiques *laicals* o seglars.

El 1968, en unes declaracions a l'*Osservatore Romano*, Josepmaria Escrivà deia que l'Opus Dei *mai no es trobarà en la necessitat de 'posar-se al dia'. Mai no li caldrà adaptar-se al món, perquè tots els seus fidels són del món*. En aquella ocasió també manifestava l'alegria pel fet que el Concili Vaticà II hagués proclamat

amb una gran claredat *la vocació divina del laic*, fet que ha confirmat allò que, prosseguia el Fundador: *per la gràcia de Déu, anàrem vivint i ensenyant des de fa tants anys.*

Els anys d'Espanya

Durant els temps a Madrid, fins que marxà a Roma el 1946 i s'hi instal·là definitivament al cap de poc, Josepmaria Escrivà desenvolupà una àmplia labor sacerdotal de predicació i assistència espiritual a persones de diversa classe i condició. Organitzà i fomentà Residències universitàries i Col·legis Majors, clubs juvenils d'estudiants, activitats i recessos espirituals per a dones i homes, etc., establint l'Opus Dei a les principals ciutats, començant per les universitàries. Alhora iniciava ja, des dels primers anys quaranta, l'arribada a altres països europeus (Itàlia, Portugal, França, etc.), i s'ordenaren els primers sacerdots de l'Obra, entre ells l'enginyer Álvaro del Portillo, que seria el primer successor de Mons. Escrivà, nomenat pel Sant Pare Joan Pau II Bisbe Prelat de l'Opus Dei.

Quan el 1939 aparegué la primera edició de Camí, l'autor, Josepmaria Escrivà, un capellà aragonès resident a Madrid, encara era un desconegut per al gran públic. Amb tot, als seus trenta-set anys i després de deu de treball pastoral a la capital d'Espanya, a més dels tres de la guerra civil, amb anàloga activitat sacerdotal a totes dues zones en què es dividí la nació, gaudia de notorietat i gran estima en els ambients d'apostolat catòlic i de l'Església en general.

Entre els bisbes hispans d'aquells anys, que pertanyien a una dues generacions anteriors a la seva, eren molts els qui mar festaven l'afecte per l'autor de Camí i n'acolliren favorablement l'edició a mitjan 1939: els arquebisbes i bisbes de València, Madrid, Àvila, Palència, Lleó, Pamplona, Cartagena, Vitòria, et (El bisbe de Conca, que li havia donat suport per a editar una mena d'assaig d'edició preliminar del famós Camí de 1939, que havien estat les Consideraciones Espirituales de 1934, no arribà a conèixer el nou llibre. Quan es publicà, Mons. Cruz Laplan que era parent proper de Josepmaria Escrivà, es comptava entre els màrtirs de la guerra civil).

Prova de l'estimació i confiança que hom sentia per mossèn Josepmaria entre la jerarquia de l'Església, fou que diversos prelat i alguns monestirs de religiosos, el convidessin sovint per predicar exercicis espirituals al clergat i als seminaristes de les seves diòcesis. Quaranta anys després, no pocs distingits prelat i altres eclesiàstics han manifestat el viu record que conserven del contingut de l'estil, tan poc comú, tan espiritual i tan humà, d'aquelles predicacions de Mons. Escrivà.

Als primers anys trenta, el futur cardenal Àngel Herrera Oria, fundador i director del diari catòlic *El Debate*, fundador també i president de l'Associació de Propagandistes, fou nomenat per la Santa Seu President Nacional de l'Acció Catòlica Espanyola. En disposar-se donar des d'aquest càrrec un nou impuls a l'apostolat secolar, Herrera oferí a mossèn Josepmaria -que tenia llavors poc més de trenta anys la direcció de la Casa del Consiliari, que s'havia creat per a la formació i ensinistrament pastoral dels assistents eclesiàstics i capellans de l'organització de les diverses diòcesis espanyoles. La dedicació

sigia d'ell la promoció i el desenvolupament de l'Opus Dei di d'assumir la responsabilitat d'una missió tan honrosa.

ella organització d'Acció Catòlica per a la qual Herrera volia ar amb la col·laboració de Josepmaria Escrivà, altres ecles -joves aleshores- eren capellans o consiliaris, i als anys 40 i ats foren nomenats bisbes essent Nunci Cicognani i ministre s exteriors Martín Artajo, Yurramendi, Morcillo, Tarancón, s, etc., que abans de la guerra ja eren, o serien aviat, amics als de Josepmaria Escrivà.

és per les qualitats i virtuts d'Escrivà, era compartit per nombros elats i personalitats civils de la seva generació que exerciren ns de responsabilitat a l'Església i en la vida social d'Espanya.

els eclesiàstics caldria esmentar els cardenals de Tarragona, ona, Toledo, Santiago, Sevilla i Màlaga, i també els cardenals ria Larraona, Albareda, el portuguès Cerejeira, o l'italià chini, el Patriarca-Bisbe de Madrid-Alcalà, els arquebisbes de d, València, Grado, Saragossa, Granada, Pamplona, bisbes de spanya, així com distingits monjos i religiosos (abats de errat, Silos, Samos, el Valle, etc.) i molts notables sacerdots ocs més variats.

primers passos de l'Opus Dei

dríid dels primers anys trenta els seglars que pertanyien us Dei o als qui arribava l'apostolat personal i la inspi- espiritual d'Escrivà, eren probablement uns centenars de

dones i homes, gairebé tots universitaris, professionals i docents. Mossèn Josepmaria coneixia bé la Universitat i els universitaris. Ell mateix n'era un, des que féu els estudis civils a la Facultat de Dret a Saragossa. I havia continuat essent-ne a Madrid, on es traslladà per cursar el doctorat mentre donava classes en una acadèmia universitària.

També a Madrid fundà un centre per a universitaris, l'Acadèmia DYA (*Dret i Arquitectura*), o com agradava de llegir a alguns dels estudiants i joves graduats que la freqüentaven: *Déu i Audàcia*) on Escrivà i els primers col·laboradors atenien la formació cristiana i el foment de la vocació professional dels universitaris que hi acudien.

Després de l'Acadèmia DYA del carrer de Luchana, s'obrí, com un modest però segur pas endavant, la primera Residència d'estudiants promoguda per l'apostolat de l'Obra, al carrer de Ferraz, que hagué d'interrompre l'existència per l'inici de la guerra el juliol de 1936.

Durant la primera meitat del conflicte Josepmaria Escrivà s'estigué a Madrid, on la seva vida, com la de tants altres eclesiàstics, no deixava de córrer perill i on sembla que mataren un home que els assassins cregueren que era ell. Hagué de canviar d'adreça sovint, i estigué uns mesos refugiat a la Legació d'Hondures. Però en aquelles difícils circumstàncies del Madrid republicà i gairebé assetjat, Escrivà continuà la labor sacerdotal, administrant sagraments, celebrant misses en cases particulars, assistint malalts i fent -fins on podia- una acció apostòlica que arribà a cert

nombre de persones i famílies que mai més no deixarien de sentir-se vinculades a la seva amistat.

Per fi, a les acaballes de 1937, pogué passar a Andorra i França, a peu pels Pirineus de Lleida, acompanyat d'un reduït grup de joves universitaris, alguns dels quals ja eren de l'Obra, però tots compartien la devoció per mossèn Josepmaria i se sentien deixebles seus.

De retorn a Espanya, per la frontera d'Irun, després d'una visita breu al santuari maria de Lourdes, Escrivà fou fraternalment acollit pel seu antic amic de Madrid, el salesià Mons. Marcelino Olaechea, bisbe de Pamplona, i poques setmanes més tard, s'instal·là a Burgos, en condicions de certa precarietat fins que un dels últims dies de març de l'any 1939 tornà a Madrid.

Durant l'any i mig a Burgos, Escrivà restablí el contacte amb els joves "veterans" de Luchana i de Ferraz, viatjà per diferents terres del nord de la Península, d'Andalusia i de Castella, dirigí recessos espirituals per a homes i dones i realitzà un ampli i fructífer apostolat epistolar. Però a més trobà temps i oportunitat per enllestir dues obres importants que foren decisives en la seva biografia. Una seria la tesi doctoral per a la Facultat de Dret de la Universitat de Madrid, l'estudi històrico-jurídic de la singular figura i institució de La Abadesa de las Huelgas. L'altra fou la definitiva preparació del seu famós llibre *Camí*.

En les estones més aviat curtes que li deixaven lliure les ocupacions apostòliques, Josepmaria Escrivà de Balaguer

s'adreçava al famós monestir cistercenc, fundat pel rei Alfons VIII de Castella, regirava la paperassa de l'arxiu examinava la documentació de les Edats Mitjana Moderna que allí es guardava, i aconseguí reconstruir el tret de dret civil i canònic d'una institució tan singular com la jurisdicció senyorial i quasi-episcopal de l'abadessa d'un monestir femení per a qui amb prou feine es pot trobar res que s'hi assembla en altres llocs i altre experiències de la història de l'Església.

Quan a Madrid, en el mateix any 1939, el catedràtic d'Història del Dret de la Complutense, després bisbe de Tui i arquebisbe de Grado, Fra José López Ortiz, amic personal d'Escrivà i historiador prestigiós, examinà el treball que havia realitzat a Burgos, dictaminà que era una investigació de gran novetat i interès i una obra acabada. Amb ella Escrivà, que ja havia cursat les assignatures corresponents a aquell grau acadèmic entre els anys 1927 i 1931, es doctorà a la Universitat de Madrid el mateix any 1939.

El doctorat civil d'Escrivà no era un mer títol acadèmic per afegir a la seva biografia ni molt menys un adorn. Era un precedent i un exemple per a les persones de l'Obra de professió intel·lectual, laics i clergues, i per als homes i dones a qui arribaria el seu apostolat. Ell, el fundador de l'Opus Dei, era teòleg i sacerdot, però també advocat i havia de culminar els seus estudis jurídics. / *Camí* deixaria escrit -i no per als fidels de l'Obra, sinó per a la globalitat dels cristians-, que *l'estudi, la forma*

ció professional que sigui, és obligació greu entre nosaltres i a qui pugui ser savi no li perdonem que no ho sigui; per a Escrivà la primera persona del plural (*nos, nosaltres*) comprèn la globalitat dels cristians.

La publicació de Camí i els escrits del seu autor

Per a no pocs d'aquells joves universitaris dels primers anys quaranta, als quals algun amic o altres circumstàncies posaven a mans seves Camí en la bonica primera edició valenciana de 1939 -entre els quals vaig tenir la fortuna de trobar-m'hi relativament aviat-, aquell atractiu volum de disseny modern i aire tan innovador, esdevingué llibre de capçalera, guia de conducta, manual d'orientació espiritual i instrument per a descobrir amplis i lluminosos horitzons de vida cristiana. La mateixa presentació tipogràfica del llibre era molt diferent de l'habitual entre les obres de devoció. Mostrava que Camí aspirava a ser rebut com una cosa d'un estil distint i amb una marcada vocació de llibre d'espiritualitat per a persones cultivades, però corrents.

L'any 1934 en una modesta impremta de la ciutat castellana de Conca, Escrivà havia publicat *Consideraciones espirituales*, que contenen no pocs passatges que s'integrarien en el famós Camí de 1939. En aquell mateix any 1934 escriví Sant Rosari, un llibre breu sobre els misteris d'aquesta tradicional devoció mariana de bella factura literària, que constitueix una mena de poema en prosa

on hi ha pàgines que ocuparien un lloc d'honor en una antologia de literatura mística.

Després foren apareixent successivament l'estudi històric-jurídic sobre *La Abadesa de las Huelgas*, que havia estat la seva tesi doctoral, el volum de meditacions *És Crist* que passa i nombroses homilies editades soltes. Altres obres d'aparició pòstuma són: *Amics de Déu*, *Via Crucis*, *Solc* i *Forja*.

Josepmaria Escrivà confegí, a més, nombrosos escrits i documents especialment adreçats a les persones de l'Opus Dei, en forma d'instruccions, cartes, etc., bona part dels quals han estat a disposició dels estudiosos de la seva personalitat i de la seva obra. El professor Peter Berglar, biògraf alemany de Mons. Escrivà i historiador de l'Opus Dei, en la relació de les fonts que havia fet servir, declarava haver llegit i utilitzat, *entre molts d'altres*, fins a trenta-un d'aquests escrits, esmentant-los amb títols i dates. Són obres de diferent extensió, de caràcter doctrinal i apostòlic, algunes d'elles veritables peces mestres de literatura espiritual, totes ben escrites. En aquests documents es convidava a homes i dones del nostre temps a viure i actuar conforme al que els demana la vocació de *cristians corrents* enmig de la societat i dels quefers i deures de ciutadans d'aquest món.

Només el material examinat i esmentat per Berglar, que estudià els que més llum aportaven a la història de la vida i de l'acció personal i apostòlica del biografat, comprèn bastant més de dues mil pàgines. Del que diu l'autor alemany, hom

dedueix que hi ha molts altres documents i escrits de Josepmaria Escrivà, els més antics i significatius dels quals han estat usats en l'excel·lent i exhaustiva obra d'Andrés Vázquez de Prada. Una cosa semblant es copsa del que han escrit altres biògrafs. En repetides ocasions, hom li havia sentit dir que es deia Escrivà i que practicava el seu cognom.

L'aparició de *Camí* i la difusió del coneixement de l'Opus Dei, així com l'extensió dels apostolats que promovia, tingueren una gran acollida en amplis sectors catòlics i intel·lectuals. No mancaren certament incomprensions i fins i tot una oberta hostilitat en alguns d'aquests mateixos medis i per part de membres de determinades organitzacions. Però és un assumpte prou conegut i no resulta propi d'aquesta ocasió.

La iniciativa apostòlica d'Escrivà amb la fundació de l'Opus Dei i les peculiaritats del seu apostolat eren manifestament singulars, i responien al seu carisma i vocació particulars. Però resultaven especialment adients a la conjuntura històrica de l'Església en el segle XX. I *Camí* contenia el rovell de l'ou del missatge apostòlic de l'autor, que s'adreçava a un extens públic d'homes i dones seglars i, en general, a persones de bona fe.

Les edicions de *Camí* se succeïren amb un ritme accelerat. El 1945 apareixia la tercera. El total de les impreses en diversos idiomes superava les dues-centes cinquanta en el moment de la beatificació de l'autor el maig de 1992. Actualment, s'han superat el 4 milions d'exemplars venuts.

El llibre: fonts i estil

Les *Consideraciones espirituales* de 1934 i *Camino* el 1935 foren, en efecte, les primeres publicacions de l'autor, que amb tot no era un escriptor novell. Havia redactat, en hor nombre, els escrits esmentats abans, on es consideraven diverses qüestions de caràcter doctrinal i d'orientació apostòlica i espiritual, sempre tractades amb una elegant i precisa factura literària. Josepmaria Escrivà era un home culte, molt segur de la seva llengua, i les seves monografies estaven redactades amb el domini de l'expressió d'un escriptor professional i amb la ferma finesa d'un estil tan personal i característic com els elegants i enèrgics traços de la seva cal·ligrafia.

En les obres de Josepmaria Escrivà, com es veu, no hi manquen els llibres importants pel contingut i per l'escriptura. Però, per a uns milions de lectors, *Camí* és particularment representatiu i notable, fins i tot des d'un punt de vista literari.

Escrivà de Balaguer acostumava a prendre notes de pensaments, reflexions, experiències, etc. de caràcter espiritual o pastoral, així com de lectures de la Bíblia, dels Pares de l'Església, de la litúrgia i dels grans escriptors. Aquests apunts, sovint breus i substanciosos, que venien de la vida i dels llibres, eren freqüentment elevats a nivells de generalitat que els feien útils a efectes doctrinals i pràctics per a la vida cristiana de les persones que llegien els seus llibres o escoltaven la seva paraula.

Part d'aquest treball intel·lectual serví indubtablement de base a les *Consideraciones Espirituales* i després a *Camí*, i igualment a *Solc* i *Forja*, els dos llibres de gènere anàleg a *Camí*, que estaven ultimats al traspàs de l'autor i es van publicar amb caràcter pòstum.

Tant aquestes obres com les diverses seccions pertanyen a la literatura cristiana d'espiritualitat, alternant-se en el text passatges de caràcter i to ascètic, amb altres que caldria anomenar místics, i altres, en fi, purament pastorals o d'orientació pràctica, gairebé personalitzada, per a un lector cristià.

La font principal d'aquests escrits és, com en tota la tradició de la literatura espiritual cristiana, la Sagrada Escripura i en primer lloc els Evangelis, amb referències molt freqüents a allò que en ells i en els Fets dels Apòstols s'explica dels primers deixebles de Jesús i de la primitiva cristiandat. Però les escenes bíbliques a què es refereix l'autor i les seves consideracions teològiques són, per dir-ho així, "viscudes". El lector, com va destacar Àlvar del Portillo en la presentació del primer volum d'homilies d'Escrivà, és suaument induït a participar-hi. No se li presenten com a coses alienes sinó com a pròpies, com fets o qüestions oberts que demanen una resposta i que conviden a adoptar una actitud. Són alhora una insinuació i un desafiament per qui reflexioni sobre el que està llegint.

Escrivà de Balaguer, com deia Àlvar del Portillo, cultiva especialment la tècnica (si es pot dir així), de "ficar-se" i de "ficar" els lectors, com a ell li agrada dir, en els fets de la vida de Crist. Seguint les seves paraules es veu que ell

"viu" amb particular i activa presència les escenes més entranyables de la Sagrada Família, de Jesús amb els deixebles i de la Passió i Mort del Salvador, descrites, o al·ludides, amb traços que recorden la gran pintura barroca espanyola i la literatura espiritual de llengua castellana dels segles XVI i XVII que tan bé coneixia.

L'altra gran font d'aquests escrits és l'experiència espiritual i pastoral de l'autor. Abunden els passatges autobiogràfics, que ordinàriament estan escrits en tercera persona, com si el protagonista d'un succés o el subjecte d'una experiència espiritual o apostòlica fos algú diferent del narrador.

L'autor es revela també com un puntual i agut observador de la vida social. Però no és un escriptor costumista, sinó un "pedagog" en el sentit tècnic i original del mot, que convida a seguir-lo, alçant l'esperit del lector (que a les poques pàgines és realment un interlocutor) a la contemplació dels més nobles valors de la tradició i de la pràctica cristiana.

L'estil i la llengua

Se sol dir que la llengua literària castellana experimenta un canvi substancial, gairebé una mutació, entre finals del segle XIX i principis del XX. En altres cultures europees ha passat una cosa semblant, però probablement després. La llengua escrita i la llengua parlada culta de l'Espanya del primer terç del segle XX arribaren a estar més pròximes una de l'altra que en períodes anteriors de la seva història.

Potser el pas preliminar havia estat franquejat pel realisme de la novel·la del XIX i pel prosaisme dels poetes postromàntics. Però ja en el segle XX els dos corrents que realitzen aquesta transformació -si es pot parlar així-, estarien representats pels autors del *noranta-vuit* i pels modernistes. Es tracta de dos corrents fins a cert punt oposats i alhora complementaris: Azorín i Valle-Inclán, Unamuno i Eugeni d'Ors, Antonio i Manuel Machado.

Jo no estic gens segur que l'autor de Camí freqüentés gaire els poetes i escriptors castellans del primer terç del segle que tant havien influït en la llengua espanyola que ell escriu. Les seves lectures, que eren copioses, eren també més sòlides i més clàssiques. Però estava atent a la realitat de la vida, i hi ha moviments i tendències culturals i d'estil que es respiren en l'ambient, per poc que un s'apropi als llibres d'actualitat, a diaris i revistes i al tracte de persones cultivades. Més, amb una premsa tan rica en col·laboracions literàries com era aleshores l'espanyola.

L'estil dels grans llibres d'Escrivà correspondria al de la prosa lineal i solta que caracteritza els bons escriptors castellans d'aquells anys. En el text, com en altres valuosos autors de l'època, no hi manquen de tant en tant expressions poètiques i brillants, metàfores lluminoses i un llenguatge figurat i transparent, ric en imatges, però directament intel·ligible. En la seva escriptura s'hi troba, en els llocs adients, amb expressiva eficàcia, un cert joc de contrastos i figures literàries, entre les quals predominen les antítesis, que acaben enfrontant el lector amb una

disjuntiva (*aut, aut*), que és segurament el que es proposava l'autor de llibres escrits per a persuadir i per a animar a l'acció cristiana, a la pràctica de la virtut i a l'exercici de l'apostolat.

Des del primer dels paràgrafs de Camí es parla d'*esborre el senyal llefiscós*; de seguida *d'acció i oració*, de *pa i parau* (amb l'expressiva al·literació dels dos mots), d'*bòstia i oraci*. Poden cremar *unes branques oloroses* o bé *simple fullarac*. cal optar entre *les basses i les aigües que salten*, o entre *paraula i el silenci*, o respondre amb *un somriure a la molèstia*, *el cos i l'ànima són enemics inseparables i amics que r*, *es poden veure*, la *pocaverkonya* i la *intransigència*, i la *coacció* -que no són bones d'ordinari ni bones de per si-, pode resultar *santes* en determinats contextos. El *fracàs és victòria* i la *victòria, fracàs*, etc.

Probablement, si l'autor hagués llegit uns comentaris com aquests els desautoritzaria amb tota l'energia amistosa paternal de la seva seductora personalitat. Ell va escriure Camí i els altres llibres perquè els homes i les dones s'acostessin a Déu, a l'amistat de Crist i a la pràctica de l'Evangeli, i jo hauria estat cometent la frivolitat de glossar els seus textos com si fossin mera literatura. Però en parlar-ne és de justícia subratllar que hi ha moltes pàgines magistrals i que el seu autor, a més d'ocupar en el catàleg dels sants el lloc que li correspon pels seus mèrits i virtuts, té un lloc d'honor, molt ben guanyat, en la història de la literatura espiritual del segle XX gràcies a la seva inspiració, cultura i ploma.

A Roma i arreu del món

Durant els anys de Roma Escrivà de Balaguer fundà els Col·legis Romans de la Santa Creu i de Santa Maria per a homes i dones de l'Opus Dei, respectivament, destinats a la formació i convivència de persones de diferents nacionalitats i cultures. Organitzà i dirigí l'expansió de l'Opus Dei en les nacions europees on no havia arribat abans, així com en algunes d'Àfrica i de l'Orient llunyà, i en les repúbliques americanes, sempre en relació amb els bisbes de cada país i, ordinàriament, a petició d'ells.

A partir de la dècada dels cinquanta, Mons. Escrivà promogué la creació de centres universitaris en diferents llocs del món, respecte dels quals exerciria les funcions històriques, que en el seu cas eren més reals que simbòliques o purament cerimonials de Gran Canceller o Rector Honorari. La primera d'aquestes universitats, fundada el 1952, fou la de Navarra, una institució sobradament apreciada i prestigiada, que té quinze mil estudiants, onze Facultats i Escoles Superiors, mitja dotzena de centres de grau mitjà i uns quants instituts d'investigació de reconeguda qualitat, més les Facultats i centres d'estudis eclesiàstics. Existeixen altres institucions universitàries creades per iniciativa de Mons. Escrivà a Mèxic, Perú, Filipines, Japó, Colòmbia, etc.

Els trenta anys romans de Mons. Escrivà en van fer una personalitat amplament coneguda i respectada en tota l'Església, a qui mostraren afecte i reconeixement els Sants

Pares Pius XII, Joan XXIII, Pau VI, i amb qui tingueren oportunitat directa de relacionar-s'hi centenars de cardenals i bisbes durant aquells pontificats, tant amb ocasió de visites a la Seu Apostòlica com en els Anys Sants i, molt particularment, durant les sessions conciliars.

En vida, tot i que ell maldés per no exhibir-se ni fer-se veure, era una figura considerada, i també admirada, en els cercles eclesiàstics i de l'apostolat catòlic dels indrets més diversos. Per això no és estrany que quan traspasà fos tan elevat el nombre de bisbes que sol·licità del Sant Pare la iniciació dels procediments que podrien conduir a incloure'l en el catàleg dels sants. Foren més de mil tres-cents els cardenals, arquebisbes o bisbes que s'adreçaren a la Santa Seu amb escrits postuladoris. La qual cosa representava una tercera part llarga de la Jerarquia de tot el món.

De manera molt particular en els darrers anys de vida, Mons. Escrivà recorregué en viatges pastorals Espanya -en diverses ocasions i diverses ciutats- i uns quants països d'Europa i d'Amèrica, on s'havia establert l'Opus Dei, celebrant trobades amb milers de persones. Ell anomenava aquests viatges i trobades *catequesis*, recuperant una paraula usual entre els primers cristians. En aquelles reunions o *tertúlies*, com també li agradava de dir, s'adreçava als assistents amb el seu peculiar estil profundament espiritual i humà, i amb aquelles manifestacions de la poderosa i atraient personalitat que són impossibles de reproduir i que han quedat reflectides en els documentals cinematogràfics en què s'han recollit moltes reunions d'aquelles.

Josepmaria Escrivà de Balaguer era, en efecte, un excel·lent orador i, com es diu ara, un gran comunicador, que posseïa de manera infreqüent el do de la paraula i deïa sempre exactament el que volia dir. Era un dels pocs privilegiats mortals el discurs oral del qual pot ser literalment transcrit en una prosa correcta, expressiva i brillant, sense donar per altra banda la impressió de parlar com un llibre. El seu estil oral es distingia per l'espontaneïtat i per una frescor i gràcia de dicció veritablement admirables; a tot plegat hi contribuïa la seva alegria habitual i el sentit de l'humor, el seu bon humor com el mateix solia dir.

La imatge d'una vida

Però la vida de Josepmaria Escrivà, tan rica en fets i tan fecunda en fruits, no fou certament un camí fàcil, còmode de recórrer. No podia ser una excepció entre els grans de l'esperit. Parlà freqüentment de *roses* i d'*espines*, d'*arrels en forma de creu*, i sabia molt bé què deïa. Només les arrels que es claven a l'ànima dels homes són les que es coronaran de branques, les fulles i els fruits que faran del sacrifici un sacrifici joïós. Totes aquestes són idees i frases repetides per ell. Però en Escrivà, tot això no era un conjunt de belles imatges literàries ni un hàbil recurs pedagògic per gravar conceptes i fórmules en oïents i lectors. Era la decantació o l'essència de la pròpia experiència personal.

Al llarg dels tres períodes de la seva vida, Josepmaria Escrivà hauria de patir tota mena de contrarietats, no poques incom-

prensions i la freqüent i més particularment dolorosa hostilitat de persones bones, que no l'entenien o no volien entendre'l, i no deixaven de pertànyer al món de l'apostolat cristià.

Es trobà amb la resistència d'estructures consolidades que semblaven impenetrables a la novetat del seu carisma, i amb portes que es tancaven davant seu, de vegades amb cortesia i altres vegades sense, dient que *encara no, perquè vostè ha arribat massa aviat*. Però això va ser una de les encluses en què es va forjar el seu esperit.

Era un home de notable i admirable fermesa. La seva no era la tenacitat tòpica del seu Aragó natal, sinó la constància del convençut que té un deure per complir amb institucions i amb persones, i al qual no pot faltar. Per això va suportar les increïbles adversitats que tantes vegades varen posar a prova el seu tremp, amb la serenitat alegre i encomanadissa d'un home de fe que havia posat la seva confiança en Déu.

Després del solemne reconeixement de la santedat de Josepmaria Escrivà de Balaguer, que va ser proclamada pel Sant Pare Joan Pau II a la beatificació del 17 de maig de 1992, els catòlics poden tributar-li el culte amb què es venera els benaurats i demanar la seva intercessió davant Déu. Però aquesta solemne declaració pontificia va ser també l'homenatge de la Cristiandat vers un dels seus fills més il·lustres d'aquests temps i un honor per a la nostra terra i per a l'Església.